

MAGYAR MŰSA.

Költ Bétsben 26. Májusban 1787.

A' Szent-Mártoni Apátúrság' Historiájának bérekesztése.

Minekutánna Károly és Lajos Királyok alatt a' békeség helyre állított voltna, ekkor volt már az a' boldog idő, mellyben a' Jakab után következőeknek minden károk ki-pótoltatott; a' midőn az Apátúrság olly virágzó állapotban volt, hogy mind a' Pápák, (kik ebben az időben Magyar Országban a' *Jus reservationis beneficiorum*ot magoké- vá akárták tenni) mind magok a' Királyok ezen Apátúrságot többé nem a' *Benedek* szerzetének, hanem más személlyeknek; kik az ő nemes izületések és különös érdemek által másoktól magokat megkülömböztették, (mint Papi nemes jószág' jövedelmét) el-osztani kívánták. Ilyen Papi nemes jószágot bírt vala p. o. Ulászló ez előtt *Kujáviai* Hertzeg *Len-gyel* országban első *Lajos* Király alatt. *Sigmond* Uralkodásakor *Dominikus*, vagy *Dósa Martzal* *István* fia bírt ezen jószágot; ki ennek viselésére a' *Sz. Ferentz* szerzetéből választatott; és ezután Hertzeg *Opu-liai János*, és edgyszersmind *Uladisláviai* Püspök *Len-gyel* Országban. *Mátyás* Király alatt *Debrente Tamás Nyitrai* Püspök, és *Domokos Székes-Fejérvári* Prépóst, és mások viselték gondját ezen 'síros jöve-

delmeknek; noha meg-efert az-is, hogy némellykor a' Sz. *Benedek* Szerzetéből lettenek *Apáturak*: de még-is ezen nagy Izámú Szerzetesek úgy el-fogytának vala, hogy *II-dik Ulászló Király* idejében alig találtattak hatan ezen Klastromban. — Már most *II-dik Ulászló Király* a' szerzeteseket rendbe kezdte fzedni; kiváltképpen a' Sz. Mártoni Klastromban tselekedte eztet, hól *Tólna Máténak*, a' Pétsi Papi kerület' világi papjának meg-parantsólta, hogy Szerzet-béli köntöst hordozzon, és a' közonséges fogadást legyenye. Még fok más hasznos rendeléseket-is vitt végbe; de minden hasznok, mellyeknek ez által el-érések reméltetett, a' Mohátsi szerentsétlen ütközet által meg-gátoltattak; mert ezen ütközet után az ország mind a' Török, mind pedig a' Hazabéli hadak által el pufztított: a' Barátok minden helyeken meghuzták magokat, és maga-is *Máté* fok régi írásokból álló Archivumával, és egyéb drágaságaival, a' tsendességnek okáért, Bétsbe húzta-meg magát. Utóljára annyira ment a' dolog, hogy minekutánna *László Apátúr* 1564-ben meg-halálozott, edgy Bénédiktinust se lehetett *Szent-Mártonban* találni. Már ekkor edgy része a' jövedelemnek, és az Apáturi titulus világi Papoknak adattaték, a' többi része pedig, melly nem volt a' Török Birodalma alatt, edgy Katonának, ki ezen köfalakkal, tornyokkal és Bástyákkal fel-ékesített Klastromnak Komendálsa vala, engedteték által. Vólt ugyan minden időben katonaság benne, de még sem védelmeztetett mindenkor a' Török ellen; mert 1594-dikben ezektől meg-vétetett, és mind addig, míg N. Győr, viszsa nem vétetett. A' XVII-dik Száznak elem *Himmelraikh Tiburtius*, RUDOLF, és MÁTYÁS Tsászárnak Titoknakja, elnyeré *György* nevű fiának nem tsak ezen Apátúrsá-

got, hanem még a' *Mátétól* Bétsbe vitt Archivumot-
is. Az ő következője *Pálfi Mátyás* segítette a' Béné-
diktinusokat, hogy megint lábra állhassanak, és rész-
szerént ő-tölle, részszerént pedig az ő utánna valok-
tól ezen Klastrom' és Templomnak maradványni fel-
építették. De ismét 1683-ban az ellenség ostromát
erzették; mert a' Törököktől egészfzen el-rontatott.
Nem tsak ezen Klastromnak, hanem az egész Ország-
nak szerentséjére fel-tetlzett az az idő, mellyben
ezen vad vendégek az Országból ki-kergettettek, és
hogy máskor meg ne látogathassanak bennünket, bé-
zárták utánnok az ajtót. Már most *Rumer Márton*,
Lendvai Plácidus; de kiváltképpen *Sajghó Benedek*
fő Apáturak' szorgalmatossága által ezen régi épüle-
tek egészfzen újj bőrbé búvtanak, ditsőségesen fel-
építettének, és edgy nagy számú szerzetes Atyák'
lakó helyévé levének. — Az utolsó fő Apátúr
Somogyi Dániel vala, ki alatt ezen Apátúrság,
melly közzel 8 századok alatt olly fok-féle viszón-
tagságokon ment vala keresztül, mivel az Országnak
és a' Polgári rend-tartásnak mostani állapottya sze-
rént hasznosnak nem találtatott; az el-múlt 1786-
dik esztendőben edgy F. Királyi parantsolat által
egészfzen el-törölteték.

*N. Szeben, 12. Máj. 1787. Bartalis Antal Edgy-
házi Pap' Jegyzése.*

Esmeretes a' Magyar Keresztyénségnél Nagy-Szom-
bati *Káldi György* Papnak a' régi deák betűk-
ből fordított Magyar Szent Írása, mellyben melly
fok homályos, és hibás fordítások légyenek, igen
jól tudják azok, kik azt majd minden nap forgat-
tyák,

tyák, mellyet hogy igaznak lenni meg-mutathassunk, csak edgyet, kettőt hozunk-elő.

Isaiásnál a' 21-dik Réiznek 10-dik Verse így vagyon Deákúl: *Tritura mea, et filii areae meae*, Káldi ezt így fordította: *En tsépléjem, és én széróm' fiai*. Hányan értik ezen szót, széróm? A' jó Magyarok, a' ház körül bé-kertelt jószágnak ürefs helyét szokták nevezni udvarnak, nem pedig Szérőnek; tehát így kell fordítani: *En tsépléjem, 's én udvarom' fiai*. De ha így fordíttjuk-is, hányan értik a' Magyarok között, kik légyenek az *Udvar' fiai*? A' 'Sidók a' házaik előtt ökrök által ki-nyomtatott búzát nevezik *Udvarfiainak*: ezen fiakat a' Magyar csak búzának nevezi, valamint az etzetet etzetnek; nem pedig, mint a' 'Sidó, *borfiának*. Tehát, hogy az említett Verset a' Magyar értse, jobb így fordítani: *En tsépléjem, 's én búzám*.

Királyok' második Könyv. másod. Rész. 14-dik Verse így vagyon deákúl: *Surgant pueri, et ludant*, mellyet Káldi így fordított: *Keljenek-fel az ifiak, és játszodjanak*. Ezen szó: *Hullama*, nem csak gyermeket, és ifiat, hanem szolgát, inast, katonát, és nőtelen tészén. Valamint Jósué már 50 esztendősnél nagyobb lévén, Mótes 2-dik Könyv. 33 dik Rész. 11-dik Versében neveztetik, *hullema*. Továbbá: az a' 'Sidó szó: *Isachab*, nem csak azt téfzi, ludere, jádszodni, hanem fegyverrel máfsal veszekedni, hartzolni, üldözni, tsúfolódni: játszodni pedig a' Magyaroknál, csak jádszodni, hinnyogni, tréfálódni tészén; tehát így kell vala fordítani: *Keljenek-fel a' Katonák, és víjjanak-meg előttünk*.

Hasonlóképpen, Teremtés Könyv. 21-dik Rész. a' 9-dik Vers így vagyon fordítva Kálditól: *Mikor látta volna Sára az Agár fiai játszodni Isúkkal,*

mon-

mond
fiát.
mivel
haner
ért
holo
a' sze
het é
dó-sz
a' m
tehát
téko
nen,
érten
látta
kot,
a' m
értyu

totta
dott
Ur
nem
nem

így
Jésu
mell
veth
ö-is
da
így
hán

monda *Abrahámnak*: *Vesd-ki a' szolgálot, és fiát.* Ebben a' fordításban a' Magyar meg-ütközik; mivel ezen szó által: játszik, egyebet nem ért, hanem játszást, és így gondolkodik magában: miért nem izenvedhette Sára a' játszó gyermekeket? Holott a' gyermekeknek edgymás között való játékok a' izeretetnek bizonyos jele szokott lenni. Ebből lehet észre venni, melly nagyon hibázunk, ha a' 'Sidó-szókat Deákra, deákból magyarra úgy fordítjuk, a' mint fűleinkben tsengenek. Az említett Versben tehát az a' 'Sidó-szó. *Ifachab*, nem magyar játékot téfzen, hanem üldözést, és tsúfolódást; innen, a' mit a' 'Sidók az említett Versben *Ifachabon* értenek; mi azt Magyarúl így mondjuk-ki: *Mikor látta volna Sára, hogy az Agár' fia üldözné Isákot*, így olztán ha a' 'Sido nyelvnek tulajdonságait a' magunk nyelvünkön ki-mondjuk, nyilván megértyük okát a' Sára' haragjának.

Isaiásnál a' 12-dik rész' első Versét így fordította: *Hálákat adok az Urnak, mert meg-haragudott reám*, holott így kell vala: *Hálákat adok az Urnak, ámbár meg-haragudott rám.* Mert nem az Ur haragja oka a' Próféta' háláadásának, hanem az Urnak vele való fok jótéteményei.

Szent Lukátsnál a' 19-dik rész' 9-dik Verse így vagyon Káldinál: *Monda néki (Zakhéusnak) Jésus*: holott így kell vala: *Monda felölle Jésus*; melly csak ebből-is ki-tettzik, a' mi mingyárt következik: *Ma lett idvejsége e' háznak*; mivel hogy *ö-is az Abrahám' fia*; mert ha így kellene: *Monda néki Jésus*; tehát a' következő igéknek-is így kellene lenni: *mivel hogy te-is fia vagy Abrahámnak.*

A' sem jó Magyarság, a' mi ott az ötödik Versben vagyon, *Zakhée* sietve szállj alá, mondják az *Apostoli Hit'* formájában a' *Kristus* Szállá alá poklokra, de nem jól mondjuk, *Zakhée* us alá szálla a' fáról, az ilyeneknek, 's minden *Kálditól* való el-távozásunknak rövid, de fontos okát adándjuk.

Vallyon *Ifaiásnál* a' 34-dik Rész' 14-dik Versében ezen szó: *Lamia*, *Vatablus*, *Pagninus*, és *Delrió* értelmek szerént, *Boszorkányt* téfzen-é, vagy egyéb állatot? meg-láttjuk.

Mi tehát el-végeztük magunkban, hogy a' *Kristus* di Magyar Bibliájában lévő fogyatkozásokat, és hibákat, a' mennyiben tehetségünk engedi, meg-javítsuk, melly jobbításainkban előnkbe tesszük a' *Szent* dó, *Görög*, és más nyelveknek tulajdonságait, és úgy fogunk igyekezni, hogy a' Magyar az látszik minden kételkedés nélkül meg-érthesse. Elő-vetjük azokat a' *Tudókat*-is, kik a' napkeleti nyelveket jól tudják, és a' *Szent Irásnak* némely helyeit érthetősebben fordították deákra, mint sem mai Bibliában, mellyet *Vulgátának* nevezünk, helyesnek ki-téve. Azon jobbításokba-is belé tekintünk, mellyeket neveznek: *Correctiones Romanae* Ofztán pedig esztelenségnek tartanók, *Károlyi* Gáspárt, és *Mólnár Albertet* tsak azért meg-vetni hogy hitunktól idegenek. Dítsérettel fogunk emlékezni róllok-is, a' hól meg-érdemlik. Azokat sem hagyjuk háladó dítséret nélkül, valakik ezen munkában teendő fáradságunkat *Tudósítások* által enyhíteni fogják, mellyet a' munkához, és dologhoz értő minden T. T. Uraktól alázatosan ki-kérünk.

Midőn pedig mi ezen dologban szorgalmatozkodunk, koránt sem oda tzelezünk, hogy *Káld* Györ-

Györgyöt leg-kifsebben-is gyalázzuk, mivel az ő
 szorgalmatos sok fáradságait örök emlékezetre méltó
 önök itéljük, és tartjuk, hanem hogy a' mit ő ho-
 mályoson, és hibáson fordított, azt mi világoson
 ki-mondjuk, és így ő utánna a' kerefztyén Magyar
 Anyaszentedgyháznak lelki vizsgáltságára, és haz-
 nára lehelsünk.

A' Titt. Horvát Álám Ur' négy sorú Verseiben
 ért Hunniásáról vagy Hunyadi Jánosáról, melly
 dicsőséges Munka éppen most vagyon a' Bétsi Cen-
 surán, írta a' következő néhány Verseket, a'
 Hunniás' Szerzőjének esmeretetlen, de igen jó-akaró
 szolgája A** S*** Bétsben Májusnak Kö-
 zepén 1787-ben.

A' Görög Nemzetnek Hómérus Iliást,
 Virgilius írta Rómának Aeneást,
 A' Frantzia Voltér Párisnak Henriást,
 Szerze a' Magyarok Horvát-is Hunniást.
 Számptalan Achillest szült mindég Nemzetünk,
 Nagy Ulyfeseket Hazánkban lelhetünk,
 De tudós Hómérust nem igen nemzhetünk,
 Sok Hérózt Hómérus nélkül temettetünk.
 Kezdi már Minervánk Bellónát követni,
 Kezd Vitézünk után Poétánk születni,
 Nem fogjuk a' Vitézt immár csak temetni,
 Kit el-temettünk-is, kezdjük ébresztgetni.
 Nem engedjük éltét ellenség' vasával,
 Sem hírét romlani teste' romlásával,
 Ellent áll Gyöngyösi Kemény Jánosával,
 Horvát a' Hunyadi János' pallofsával.

Örvendek, meg-vallom a' Magyar Hazának,
 Melly eddig, és most-is nyíla Bellónának,
 Hogy nem csak a' kardnak, hanem a' pennának
 Végit-is meg-fogta, 's szolgál Minervának.
 Gyöngyösi vólt első, Horvát a' második,
 Ki Hérosainkról Verfel gondolkodik.
 Gyöngy — — Homérusunknak száma párosodik
 Vitéz Magyar! kardod már nem rosdásodik.
 Leg-alább dárdája ama Hazafinak,
 A' Hóldat le-döfő Vitéz Hunyadinak,
 Nints ki-téve többé rósdá' fogainak,
 'S a' mindent emészto' idők' százzainak.
 Mert négyes özlopra függeszterék kardja,
 Hogy a' feledékeny föld bé ne takarja.
 Ki tehát Hunyadit esmerni akarja,
 Nézze kardját, mellyet forgata két karja.
 Híres ez a' fegyver Hunyadi *) vasáról,
 De sokkal híresebb Hunyadi markáról.
 Híresült Hunyadi Koronás Fijáról,
 Sőt ma-is híresül a' Hunyadi Várról.
 Mert paraszt had lévén minap Hazájában,
 Harmintz hat földije rohan hamarjában
 A' gyilkoló hadra, és ló nyargaltában
 Sok százat le-vere a' Maros folytában. 's a' u

*) Erdélyben Hunyad-Vármegyében, Hunyad Városán körül
 vagynak a' híres vasbányák, és laknak a' Hunyadi János
 Nemes Hazafiai.